

Az Előadó-művészet Kollégiuma középtávú stratégiája

Bevezető

Gyorsuló világban élünk.

Egy évvel ezelőtt még három különböző kollégium képviselte a zene-, a színház- és a táncművészetet. Mára egy új, erősebb és reményeink szerint hatékonyabb testület lett a háromból, aminek már most is látható, érezhető előnyei vannak, de ezt az együttélést, együtt gondolkodást még meg kell ismerni, tanulni, tapasztalni.

Az összetartozás gondolata sosem volt idegen.

A zene, a színház és a tánc évszázadok óta keresi azt az egységet, a maga Gesamtkunstwerk-jét, amit valahol, valamikor elveszített, és rendre meg is találja térben és időben azokat a formákat, kapcsolódási pontokat, műfajokat, ahol ez az egység új és új alakban létre is jön.

A művészetek teret nyitottak egymásnak.

Koncert- és operaelőadás lehet akár egy múzeumban is, vagy egy romos gyárépületben, színház a koncertteremben, cirkuszban, lerobbant moziban, vagy elhagyott ruhatárban, tánc pedig szinte mindenhol, ahol egy elhivatott koreográfus alkotó fantáziája teret talál.

Ma már nincsenek szent helyek.

A jazz és a világzene betört a legjelentősebb hangversenytermekbe, a tánccszínházak legjobbjai operaházakban lépnek fel, a legkülönbélebb zenés műfajok pedig elárasztották a műsorrendjükre amúgy kényes prózai színházakat is. Az az arisztokratizmus, amely ezeket a fellegrákokat létrehozta és működtette, szétporladt a műfajok sokszínűségének elementáris hatása alatt.

A határok elmosódtak, de szerencsére nem tűntek el.

A három műfaj (és tegyük hozzá: a kultúra egésze) ugyanakkor érdekes módon ugyanazzal a problémával küszködik: hogyan lehet a politikával és a pénzvilággal szembeni tévesztést ellensúlyozni, hogyan lehet az egyre szűkülő anyagi források mellett talpon maradni, hogyan lehet az új médiumokkal, a televízióval és az internettel szemben, vagy mellett értéket teremteni és menteni, hogyan lehet egyszerre a régi közönséget megtartani és az újat felnevelni?

Új elemek az Előadó-művészeti Kollégium stratégiájában

Mivel az előző középtávú stratégiát az akkor még három önálló kollégium dolgozta ki, saját pénzügyi kerettel, bevált és kipróbált elvek és mechanizmusok mentén, nyilván nem, vagy csak nagyon korlátozottan gondolkozhatott egy másik műfajjal való összekapcsolódásban, együttműködésben.

Mindhárom kollégium, a színházi, a zenei és a táncművészeti az adott kereteken belül kiválóan végezte a dolgát, kialakítva saját belső arányrendszerét, amelyek természetesen eltértek egymástól.

A színházi és táncművészet inkább az alkotásra, a létrehozásra fektetett döntő súlyt, a zeneművészet területe pedig a terület sajátossága folytán a terjesztésre és a megőrzésre

fókuszált jobban, amire a magyar zenei élet egész addigi működése adott egyértelmű útmutatást.

Ezt a belső arányrendszert nem érdemes és nem is lehet lényegesen megváltoztatni, de a hangsúlyokat sok esetben érdemes máshová helyezni, nem csak a kollégiumok összevonásának logikája miatt, hanem mert maga a művészeti élet is folyamatos változásban, átalakulásban van.

Az alábbiakban négy olyan területet jelölnénk meg, ahol változás, átgondolás szükséges:

1. A közös gondolkodás, a közös projektek támogatása

2. Átfogó, több évre áthúzódó támogatási programok megvalósítása

3. A fiatalok művészetre nevelésének és az új közönség megteremtésének fokozott támogatása

4. A határon túli magyar nyelven játszó színházak támogatásának új elemei

Ezek olyan fontos irányok, amelyek a jövőben szándékaink szerint az összefogás felé terelhetik az alkotókat és az együtteseket, ugyanakkor gazdagabbá, színesebbé tehetik a színházi, zenei, táncművészeti, és végső soron az egész magyar kulturális életet.

A jövő útja nyilvánvalóan a közös gondolkodás és az együttműködés.

A tapasztalatokat egymással megosztva, a régebbi támogatási formákat értelmesen megújítva, a kialakult arányokat figyelembe véve, nem csak a jelenre, a jövőre is gondolva tervezni és cselekedni.

1. A közös gondolkodás, a közös projektek támogatása

Nyilvánvaló, hogy az Előadó-művészeti Kollégium munkáját most is ugyanannak az alapelvnek kell vezérelnie, mint eddig: a nemzeti és egyetemes értékek létrehozásának, megőrzésének és terjesztésének támogatása és az, hogy a rendelkezésére álló költségvetési keretet a legcélszerűbben, a leghathatósabban használja fel.

Ugyanakkor nem mindegy, hogy ezt a keretet hogyan, milyen elvek mentén osztjuk el.

Jól látható, hogy magyar színházi, zenei és táncéletnek egyik legnagyobb problémája a széttagoztság.

Minden együttes egymástól függetlenül működik, nincs, vagy csak nagyon ritkán van művészi kapcsolat közöttük, és bár anyagilag legtöbbször egyre rosszabb körülmények között dolgoznak, néhány kivételtől eltekintve nincsenek közös elképzelések, nincsenek közös produkciók, nem terveznek együttműködést sem rövid, sem pedig hosszú távon.

Elkeserítő látni, hogy mennyi nagyszerű színházi produkció milliós értékű díszlete és jelmeze kerül a szemébe, vagy porosodó raktárakba néhány tucatnyi előadás után, miközben száz kilométerrel odébb, egy másik városban, ugyanazt a darabot egy másik előadói gárdával, bár némileg más koncepcióban, de alig egy fél évvel később mutatják be, természetesen ugyanúgy embert, pénzt és energiát nem kímélve.

Ez még a földrajzilag és gazdaságilag sokkal nagyobb, jóval gazdagabb színházi hagyományokkal rendelkező országokban sem éri meg. Ők már rég kidolgozták,

megvalósították és használják az együttműködés értelmes, az ország kultúráját gazdagító, újszerű, mindenki számára hasznos formáit.

A jövőben ki kell alakítanunk olyan szakmailag új és előremutató támogatási formákat, amelyben nemcsak egy zenekar, egy színházi társulat, vagy táncegyüttes éppen aktuális bemutatóját, későbbi előadásait, esetleg éppen pusztán fennmaradását támogatjuk, segítjük, hanem, a közös gondolkodást, az együttes munkát, a több évre előre tervezhető, mindenki számára előnyös, kiszámítható együttműködést részesítenénk előnyben.

Egy hosszabb távú alkotói program szándékaink szerint termékenyen hatna nem csak az együttesekre, hanem magukra az alkotókra is, hiszen közös érdekünk, hogy egyre több értékes, a közönség számára is izgalmas színházi, zenei, táncművészeti alkotás jelenjen meg.

2. Átfogó, több évre áthúzódó támogatási programok megvalósítása

Vannak dolgok, amikben mindenki egyetért, mégsem valósulnak meg, legfeljebb csak részben, vagy soha. Ilyen például a kortárs zene, a dráma, az opera ügye. Rendben születnek pályázatok, eredményt is hirdetnek, nyertesek is vannak, de maguk a művek ritkán, elvétve kerülnek színpadra, vagy koncertpódiumra.

Ennek oka többek között nyilvánvalóan a kockázatban rejlik.

Melyik színház, zenekar, táncegyüttes akarná elveszíteni nehezen megszerzett közönségbázisát, akkor, amikor a kortárs előadásokat, koncerteket kevés kivételtől eltekintve, kizárólag csak bérletben adhatja, miközben az anyagi ráfordítás lényegében nem kevesebb, mint egy a közönség körében népszerűbb koncert, vagy előadás esetében?

Egy kortárs egyfelvonásos operapályázaton nyertes művet mikor mutat be egy vidéki operatársulat, ha folyamatosan a létért, a fennmaradásáért kell küzdenie évi egy bemutatóval, egyre csökkenő közönséggel és támogatással?

Ez csak egy átfogó, több évre áthúzódó célzott támogatással lehetséges.

Három hasonló adottságú színház, társulat, közösen összefogva három év alatt három bemutatót tartana. A kész előadások ezután mindegyik városban sorra színpadra kerülnének egy-egy évadban. Munkát adva az együttesnek, a szólistáknak, az alkotóknak, az eredetihez képest töredék anyagi ráfordítással, lényegesen nagyobb közönség előtt. És ha az adott társulat még egy klasszikus bemutatót is tart, akkor már nem csak évi egy opera kerülhet színpadra, hanem kettő.

Ezt az út a kortárs tánc- és zeneművészet esetében is járható, de ez csak egyetlen példa a sok közül a lehetséges programok tekintetében.

A több évre áthúzódó programok ugyanakkor csökkentik, vagy akár teljesen meg is szüntethetik azokat a párhuzamosságokat, amelyek a kiírásokban eddig tetten érhetőek voltak.

Egy zenei pályázat összehangolható egy létrehozandó produkció megvalósításával, három évre kiszámítható forgalmazásával, a kottakiadással és a hanghordozó elkészítésével.

Az együttes munka, az előre tervezés természetesen rengeteg többletmunkával is jár, hiszen ki tudja hány művészi, pénzügyi, reklám és szerzőjogi, logisztikai és közönségszervezési problémában kell közös nevezőre jutni, nem beszélve az adott város aktuális kulturális elképzeléseiről, melyek sokszor igen távol eshetnek például a kortárs művészet támogatásától, befogadásától.

3. A fiatalok művészetre nevelésének és az új közönség megteremtésének fokozott támogatása

Miközben új értékeket hozunk létre és gondosan megőrizzük, bemutatjuk múltbéli értékeinket is, nem szabad megfeledkezni arról, hogy ki kell nevelnünk, jobban mondva: kötelességünk kinevelni a jövő közönségét.

A zene-, a táncművészet és a színház számára létfontosságú, hogy megnyerjük azokat a fiatalokat, akik majd évek múlva a hangversenytermeket, színházakat látogatják. Ez egy olyan nehéz, sok fáradságot, energiát és türelmet igénylő feladat, amely csak a jövőben térül meg.

A zene területén ilyenek a gyermek- és ifjúsági koncertek, az ismeretterjesztéssel egybekötött hangszerbemutatók, amelyek élő zenei élménnyel gazdagítják a fiatalokat, és különösen fontos az óriási hagyománnyal bíró amatőr kórusmozgalom, ahol változatos stílusú művekkel, a közös éneklés örömeivel nevelnek és tanítanak.

Örvendetes, hogy színházi alkotócsoporthoz is egyre több középiskolában tartanak rendhagyó irodalomórákat, drámapedagógiai foglalkozásokat. Kérdés az, hogy ebből a rendkívül fontos nevelési feladatból, kulturális misszióból miért nem veszi ki a részét a kőszínházak nagy része? Az adófizetők pénzéből eltartott intézmények miért nem vesznek tudomást arról, hogy lépniük kell a jövő igényes, kulturális értékekre vágyó és nyitott közönsége felé? Miért nem tartjuk mindannyian égetően fontos ügynek a fiatalok megnyerését, akik a jövő potenciális színházi és koncertközönsége?

A jövőben kiemelten kell támogatnunk a fiatalok művészetre nevelését, és az új közönség megteremtését.

A megszokott kereteken túl egyre nagyobb az igény arra, hogy a zene, a koncert, a színház, az operai keresztmetszet, a népzene, az ismeretterjesztés „házhoz jöjjön“, még ha szerényebb formában is, kisebb együttesel, akár egy tornateremben, vagy nagyobb osztályteremben.

Szomorú tapasztalat, hogy a vidéki iskolák tanulói sokszor azért nem tudnak színházba, vagy koncertre eljutni, mert a szülők a belépőjegy mellett a busz költséget már nem tudják kifizetni.

A következő pályázati kiírásoknál célszerű lenne a gyermekeknek és ifjúságnak szánt produkciók és drámapedagógiai foglalkozások létrehozásának támogatását a forgalmazással egybekötve, akár több évre előre szerződésben garantált együttműködéssel.

4. A határon túli magyar nyelven játszó színházak támogatásának új elemei

Az NKA eddig is kiemelten segítette és a maga lehetséges eszközeivel a legnagyobb mértékben támogatta a határon túli magyar nyelven játszó színházak munkáját és az anyaországgal való kapcsolatát. Ez a kapcsolat azonban sosem volt problémamentes.

A politikai relációkat figyelmen kívül hagyva, és csupán a szakmai, művészi, kulturális szempontokra fókuszálva nyugodtan kijelenthetjük, hogy ezeknek az együtteseknek, vagy alkotóknak sem az anyaországi jelenléte, sem pedig a szigorúan véve szakmai támogatása nem volt arányos jelentőségükkel.

És most itt főleg olyan színházi műhelyekről, alkotókról beszélünk, akik új szint, másféle gondolkodást vihetnének a magyar színházi életbe.

Nem elég egy-egy fesztivál keretében elismerő díjakat adományozni, vendégjátékokat szervezni, vagy sikeres, tehetséges alkotókat időnként meghívni: működjenek együtt a

határon túli színházak az itteniekkel, hozzanak létre akár évadonként közös produkciókat, szervezzenek közönségtalálkozókat, szakmai fórumokat, és időnként „cseréljenek közönséget”, utazzanak el egymás legfontosabb bemutatóira az adott színház leghűségesebb barátai.

A határon túli színházak, kevés kivételtől eltekintve gyakran igen nehéz körülmények között végzik a dolgukat: kevés pénzből gazdálkodnak, nincs díszlet- és jelmezműhelyük, próbakörülményeik rosszak, a közönségük fogyóban, színészi, alkotói utánpótlásuk legtöbbször anyagi okokból akadozik, vagy stagnál, nem tudnak az adott pénzügyi keretből elég bemutatót tartani.

Az eddigi támogatási szisztémában egy-egy produkció, vendégszínház, vendégrendezés ugyan időről időre megvalósulhatott, de a valódi cél, a közönség és az adott társulat tudatos formálása, az egymás értékeire, gondolataira való reflektálás már aligha.

Egy gondosan, időben évekre előre tervezett együttműködés a határon túli és az anyaországi színházak kapcsolatában is áttörést hozhat.

A következő időszakban kiemelten szeretnénk támogatni a határon túli és magyarországi színházak közös produkcióit, azok forgalmazását, valamint különféle fesztiválokon, szakmai találkozókra való részvételét.

*Nagy Viktor,
az Előadó-művészet Kollégiuma vezetője*